

Slimme meisjes

Auteurs: Maaïke Goddijn en Annelies de Muijnck

1. Waarom is het belangrijk om aandacht te besteden aan vroege signalering van cognitief talent bij meisjes?

Cognitief talent wordt door leerkrachten vaak minder (snel) herkend bij meisjes. Onder andere genderopvattingen en sociale normen spelen hierbij een rol. Als cognitief talent ongezien blijft, kan dat leiden tot onderpresteren, een laag zelfbeeld, motivatieproblemen en uiteindelijk psychische klachten zoals faalangst of depressie. Zonder passende uitdaging verliezen deze meisjes hun betrokkenheid bij school en ontwikkelen ze geen realistisch zelfbeeld van hun eigen capaciteiten. Hetzelfde geldt voor jongens.

2. Waarom worden slimme meisjes minder vaak herkend dan jongens?

Nog niet alles daarover is bekend. We weten wel dat genderstereotypen en sociale verwachtingen hierop van invloed zijn. Meisjes met kenmerken van begaafdheid laten mede hierdoor hun talenten minder expliciet zien dan jongens. Ze vertonen vaker sociaal wenselijk gedrag en stemmen hun prestaties af op wat acceptabel is binnen hun sociale groep. Hierdoor vallen ze minder op in de klas.

3. Hoe kun je kenmerken van begaafdheid bij meisjes op jonge leeftijd herkennen in de klas?

Net als bij jongens kan begaafdheid zich bij meisjes uiten in snelle taalontwikkeling, een grote nieuwsgierigheid, een goed geheugen en een sterk analytisch en creatief denkvermogen. Dit kan lastiger waar te nemen zijn wanneer meisjes hun talenten verbergen om erbij te horen of om conflicten te vermijden. Let op subtiele signalen zoals diepgaande vragen, een snel begrip van nieuwe stof en creatief denken. Kijk niet alleen naar prestaties, maar ook naar leerhouding, interesses en sociaal-emotioneel functioneren. Gebruik observaties, gesprekken én eventueel diagnostiek als hulpmiddel.

4. Hebben jongens een beter visueel-ruimtelijk inzicht dan meisjes?

Hoewel jongens iets vaker extreem goed scoren op visueel-ruimtelijke taken (Herlitz et al., 2013), is het gemiddelde verschil klein en is het maar de vraag in hoeverre dit biologische oorzaken heeft (Wieringa & Crone, 2019). Wat wel zeker is, is dat je door oefening beter wordt. Jongens krijgen vaak meer ruimtelijk speelgoed, zoals Lego en bouwblokken, wat hun meer kan bieden om deze vaardigheden te ontwikkelen.

5. Zijn meisjes met kenmerken van begaafdheid altijd goed presterende leerlingen?

Nee. Hoewel veel begaafde meisjes goede cijfers halen en zich aanpassen aan verwachtingen, geldt dit niet voor allemaal. Sommige meisjes presteren, net als sommige jongens, juist duidelijk onder hun potentieel niveau omdat ze zich vervelen, perfectionistisch zijn of bang zijn om fouten te maken. Gedrag en prestaties zijn dus niet altijd een goede graadmeter.

6. Hoe kun je voorkomen dat slimme meisjes zich te veel aanpassen?

Door je bewust te zijn van je verwachtingen en meisjes uit te dagen met ambitieuze doelen. Leg de nadruk op een groeimindset, begeleid het leerproces en moedig aan om risico's te nemen. Een veilige omgeving, een sterke relatie met de leerkracht en ruimte om fouten te mogen maken helpen daarbij. Ook contact met ontwikkelingsgelijken, leerlingen met dezelfde interesses of rolmodellen kan het verschil maken en aanpassingsgedrag tegengaan.

7. Is perfectionisme een kenmerk van slimme meisjes?

Nee, perfectionisme is geen universeel kenmerk van meisjes met kenmerken van begaafdheid. Hoewel sommige meisjes perfectionistische neigingen kunnen hebben, is dit niet bij iedereen het geval. Perfectionisme is zeker niet altijd negatief en kan in bepaalde situaties juist helpen, bijvoorbeeld bij het goed willen presteren op toetsen of bij uitdagende projecten. Echter, wanneer meisjes op alle gebieden goed willen presteren, is het belangrijk om hen hierbij te ondersteunen, omdat dit te veel druk kan opleveren.

8. Zijn alle slimme meisjes hoogsensitief en ervaren zij het leven intens?

Nee, niet alle meisjes met kenmerken van begaafdheid zijn per definitie hoogsensitief of ervaren het leven intens. Hoewel sommige meisjes met kenmerken van begaafdheid een verhoogde gevoeligheid kunnen hebben, is dit geen universeel kenmerk voor deze groep. Een persoonlijkheidstreik die vaak voorkomt bij begaafde personen is een hoge mate van 'openness to experience', een eigenschap die staat voor openheid voor nieuwe ideeën, ervaringen en een brede interesse. Dit kan zich uiten in nieuwsgierigheid, creativiteit en een voorkeur voor variatie. Hoewel dit niet hetzelfde is als hoogsensitiviteit, kan het bijdragen aan een intensere beleving van de wereld.

9. Zijn er verschillen in schoolloopbanen van jongens en meisjes?

Ja, meisjes presteren gemiddeld genomen beter op school dan jongens: ze stromen vaker door naar hogere niveaus, blijven minder vaak zitten en behalen vaker een diploma boven het niveau van het basisschooladvies (Onderwijsraad, 2020). Toch kiezen meisjes, ook die met kenmerken van begaafdheid, relatief minder vaak voor bèta- of technische richtingen. Deze verschillen lijken niet alleen te maken te hebben met capaciteiten, maar ook met verwachtingen vanuit de omgeving en stereotiepe denkbeelden over wat passend zou zijn voor jongens of meisjes.

10. Welke rol speelt de gezinssituatie bij de ontwikkeling en herkenning van begaafdheid bij meisjes?

De gezinssituatie heeft grote invloed op de ontwikkeling van begaafdheid, vooral in de vroege kindertijd. Stimulatie en ondersteuning thuis, zoals voorlezen, praten over complexe onderwerpen, toegang tot boeken, culturele activiteiten en educatief speelgoed, bevorderen cognitieve groei. Ouders met een hogere opleiding en een hogere sociaal-economische positie bieden vaak meer van dit soort kansen. Meisjes uit gezinnen met minder financiële middelen of een lagere opleiding krijgen minder vaak zulke stimulansen. Ook taalachterstanden, bijvoorbeeld bij nieuwkomersgezinnen, kunnen de taalontwikkeling en daarmee schoolprestaties belemmeren. Mede hierdoor worden deze meisjes minder snel als cognitief talentvol herkend, ook als ze goed presteren. Het is daarom essentieel dat scholen proactief signaleren, zorgen voor toegankelijke programma's en samenwerking met ouders.

11. Wat is het effect van genderstereotypen op het leren van meisjes?

Leraren en leerlingen nemen regelmatig, bewust of onbewust, stereotiepe denkbeelden mee het onderwijs in, bijvoorbeeld over wat typisch 'mannelijk' of 'vrouwelijk' gedrag, een typisch 'mannelijk' of 'vrouwelijk' talent of een typisch 'mannelijke' of 'vrouwelijke' interesse zou zijn. Die stereotiepe denkbeelden kunnen invloed hebben op verwachtingen, begeleiding en keuzes. Leerlingen krijgen daarbij soms signalen mee over welke interesses of richtingen wel of juist niet bij hen zouden horen. Daardoor maken meisjes met kenmerken van begaafdheid mogelijk keuzes die minder aansluiten bij hun talenten, zoals het vermijden van technische studierichtingen. Ook jongens kunnen hierdoor minder snel kiezen voor bijvoorbeeld zorg of onderwijs. Dit kan hun ontwikkeling en keuzevrijheid beperken.

12. Wat kan ik doen om de invloed van genderstereotypen in mijn klas te verminderen?

In gesprekken met kinderen helpt het om te variëren in taal en genderneutrale aanspreekvormen te gebruiken, zeg bijvoorbeeld "jullie allemaal" in plaats van "jongens, luisteren!" Hanteer voor alle kinderen hoge verwachtingen. Verdeel beurten evenwichtig en geef bewust het woord aan meisjes. Let op het soort complimenten dat je geeft: benoem doorzettingsvermogen of creativiteit in plaats van alleen aardig zijn of slim. Kies verhalen waarin meisjes iets uitvinden of op avontuur gaan, en jongens samenwerken of zorgen. Gebruik posters en materialen met zichtbare, diverse rolmodellen. En wees zelf een voorbeeld in taal en gedrag.

13. Waar kunnen we op letten bij de procedure van identificatie en selectie voor onze verrijkingsklas, zodat we meisjes niet over het hoofd zien?

Wanneer meerdere criteria worden gebruikt, zoals observaties, toetsen, screeningslijsten en gesprekken, zal het verschil in toelating tussen meisjes en jongens verminderen. Met het inzetten van open opdrachten die een beroep doen op diverse denkvaardigheden zijn positieve ervaringen opgedaan (Dori et al., 2018). Dat laat zien hoe belangrijk het is om verder te kijken dan alleen cijfers of een eerste indruk. Een brede blik helpt om verborgen talenten bij alle leerlingen te ontdekken en hun onderwijsbehoeften in kaart te brengen. Zorgen voor meer kennis in het team over begaafdheid kan hiernaast helpen om breder te kijken en talent eerder te herkennen.

Literatuurlijst

Dori, Y. J., Zohar, A., Fischer-Shachor, D., Kohan-Mass, J., & Carmi, M. (2018). Gender-fair assessment of young gifted students' scientific thinking skills, *International Journal of Science Education*, 40(6), 595-620. <https://doi.org/10.1080/09500693.2018.1431419>

Herlitz, A., Reuterskiöld, L., Lovén, J., Thilers, P. P., & Rehnman, J. (2013). Cognitive Sex Differences Are Not Magnified as a Function of Age, Sex Hormones, or Puberty Development During Early Adolescence. *Developmental Neuropsychology*, 38(3), 167-179. <https://doi.org/10.1080/87565641.2012.759580>

Onderwijsraad. (2020). *Een verkenning van sekseverschillen in het onderwijs*. Onderwijsraad. Geraadpleegd op 1 april 2025, van: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/10/07/verkenning-sekseverschillen-onderwijs>

Wierenga, L. M., & Crone, E. A. (2019). *Ontwikkeling van cognitieve en niet-cognitieve vaardigheden van jongens en meisjes: Een literatuuronderzoek*. Leiden: Brain and Development Research Center.

Tip! Alle brochures en video's zijn te vinden in onze Kennisbank op Kenniscentrumhb.nl.

Het NTCN (National Talent Centre of The Netherlands) is het Landelijk Expertisecentrum Begaafdheid, Creativiteit en Talentontwikkeling en geeft in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uitvoering aan het Landelijk Kenniscentrum (Hoog)begaafdheid.

Volg ons
op LinkedIn

Abonneer je op
onze nieuwsbrief